

NEPOVESTITELE IUBIRI

Tatiana Niculescu este scriitoarea care a introdus în literatura română contemporană genul biografiei. A publicat la Editura Humanitas: *Seducătorul domn Nae: Viața lui Nae Ionescu* (bestseller Humanitas, 2020); *Regele și Dudaia: Carol II și Elena Lupescu dincolo de bârfe și clișee* (bestseller Humanitas, 2019); *Ei mă consideră făcător de minuni: Viața lui Arsenie Boca* (Humanitas, 2018); *Mistica rugăciunii și a revolverului: Viața lui Corneliu Zelea Codreanu* (bestseller Humanitas, 2017); *Mihai I, ultimul rege al românilor* (Humanitas, 2016, 2020); *Regina Maria: Ultima dorință* (Humanitas, 2015, 2016, 2018, 2020). A debutat în literatură cu romanul *Spovedanie la Tanacu* (Humanitas, 2006), urmat de *Noaptea Patriarhului*, *Povestea domniței Marina și a basarabeanului necunoscut*, *Tăierea fecioarelor*. A coordonat volumele colective *Iubirea din oglindă: Despre sex și identitate* (Humanitas, 2017) și *Cartea întâmplărilor: Mistere, ciudățenii, uimiri* (Humanitas, 2019) și a îngrijit volumul *Maria, regina României, Gânduri pentru vremuri grele* (Humanitas, 2020).

TATIANA NICULESCU

NEPOVESTITELE IUBIRI

7 minibiografii
sentimentale

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Dragă cititorule,

Cele șapte istorii de iubire cuprinse în acest volum sunt inspirate de întâmplări reale și oameni adevărați. Fie am citit despre ele în cărți de memorii sau în biografii, pe când mă documentam eu însămi pentru scrierea unor biografii, fie le-am auzit depănate în confesiuni publice, fie mi-au fost spuse doar mie. Reținând din fiecare miezul de adevăr trăit, am vrut să le privesc și din altă perspectivă decât aceea îndeobște acceptată. Un detaliu absent mi s-a părut mai semnificativ decât situațiile și evenimentele imediat verificabile; un gest relatat marginal a declanșat în mine o emoție în jurul căreia am încercat să construiesc o lume; un toponim sau un hotel menționat în trecut m-au făcut curioasă să aflu mai mult și să caut date de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX despre oameni și locuri; tăcerea păstrată asupra unui episod anume din ceea ce se acredita a fi varianta reală a unor fapte m-a îndemnat să fac deducții plauzibile.

Nici una dintre iubirile acestei cărți nu a avut loc în vremea noastră, când fie o înregistrare privată pe iPhone, fie o cameră de luat vederi amplasată pe străzi sau în holul hotelurilor ar fi putut să redea cu exactitate măcar o parte din desfășurarea evenimentelor. La o analiză amănunțită s-ar fi văzut dacă imaginile au fost sau nu falsificate. Realitatea acestor iubiri se bazează pe povestirea lor filtrată de amintiri, dorințe ori distilări sentimentale ulterioare.

Scriindu-le așa cum mi-am închipuit eu că s-au petrecut, am schimbat adesea povestitorul, care este mereu altul decât cel care s-a aflat la originea versiunii inițiale. De aceea am numit aceste istorii de dragoste *nepovestitele iubiri*, adică acele părți, versiuni ale întâmplărilor, niciodată istorisite până acum, dar având și ele dreptul de a fi măcar gândite. Acest exercițiu de imaginație este comun oricărui scriitor, iar ideea reflectorilor în literatură a existat și înainte să o teoretizeze Henry James.

În istoria cinematografului, un regizor de film japonez a excelat în arta de a povesti un fapt din mai multe puncte de vedere, năucitor de diferite. Celebrul film din 1950 al lui Akira Kurosawa, *Rashōmon*, mi-a venit în minte abia după ce am terminat de scris *Nepovestitele iubiri*, și mi s-a părut că regăsesc în demersul meu ceva din comentariul lui Kurosawa pe marginea filmului său: *Rashōmon* (poves-

tea uciderii unui samurai, istorisită de mai mulți martori oculari), spunea el, nu vorbește despre subiectivitatea adevărului, ci despre nisipurile mișcătoare ale eurilor noastre atât de dornice să fie luate în seamă.

Tatiana Niculescu

NICOLAE ȘI MATHILDE
O IUBIRE INTERZISĂ

Nu împlinisem 20 de ani când am găsit într-un sertar din camera părinților certificatul de naștere al mamei, pe care era trecut doar numele bunicii, Mathilde. În dreptul tatălui era trasă o linie. Bunica povestea că bărbatul ei murise de pneumonie la București, cu câteva luni înainte de nașterea mamei, și că ei doi fuseseră veri îndepărtați, cu același nume de familie. Totuși, chiar dacă nu mai era în viață la nașterea copilului, numele tatălui ar fi trebuit să figureze în certificatul de naștere. Treptat, în mintea mea, linia trasă în dreptul lui a luat forma unui mare semn de întrebare.

Mama s-a prăpădit în 1985, în apartamentul din rue Boissière, unde locuia din 1940. Apartamentul trebuia acum eliberat de lucrurile ei și de ce mai rămăsese de la bunica Mathilde, dusă și ea de pe această lume cu vreo zece ani înainte. La capătul antreului lung, o ușă de stejar dădea într-o cameră pe care, habar n-am de ce, bunica o numea „*la librairie*“,

deși era folosită ca debara și pe post de *dressing* improvizat. Era o cameră lungă și îngustă, căptușită cu rafturi și dulapuri. Pe peretele din fund se afla un dulap de lemn vechi, cu uși culisante, pe ale cărui rafturi erau depozitate cândva medicamente din rezerva tatei, și el tot medic ca necunoscutul meu bunic, iar pe timpul războiului în dulap se păstrau provizii de zahăr.

Aici am găsit, pe lângă hârtii și documente ale familiei, un teanc de vreo sută de scrisori îngălbenite, trimise, după câte mi-am putut da seama, din România, între anii 1922 și 1948. Am dedus că erau scrise în românește, o limbă pe care n-o cunoșteam. Peste 80 erau semnate de un anume Nicolae Oțelescu. Un nume cu totul necunoscut în familia noastră. Nu auzisem pe nimeni, niciodată, vorbind de Nicolae Oțelescu. Totuși, scrisorile trebuie să fi însemnat ceva pentru mama și bunica, de vreme ce le păstrasera atâta timp. Cum apartamentul urma să fie închiriat altcuiva, în graba împachetării lucrurilor care aparținuseră familiei, le-am luat, le-am dus acasă și le-am pus într-o cutie de pantofi, cu gândul să găsesc pe cineva care să mi le traducă.

Călătoream mult pe-atunci, meseria mea de antropolog mă pasiona și am uitat de scrisori. Ceva mă împingea însă să citesc cărți despre secrete de familie, despre dureroasa conspirație a tăcerii care se așterne uneori peste evenimente neprevăzute,

peste greșeli sau peste răni sufletești niciodată împărtășite. În *Les Secrets de la famille*, psihiatrul și psihanalistul Serge Tisseron scrie că traumele nemărturisite și nevindecate ale unei generații ricoșează asupra celei următoare și asupra următoarei... Suntem două fete și un băiat la părinți. Nici eu, nici sora mea nu avem copii. Trăim oare sub pecetea unui secret de familie? Fratele nostru, în schimb, ne-a răzbunat: are cinci băieți. Dar nici o fată.

La un moment dat, am încredințat scrisorile soțului de origine română al unei colege de serviciu, dar n-am obținut de la el decât lista – și aceea incompletă – a numelor proprii menționate în paginile lor. Nu-mi spuneau nimic. N-am mai insistat. Am depus scrisorile în cutia lor și mi-am văzut de viață. Anii au trecut. În fine, am ieșit la pensie. Toată viața mă ocupasem cu dezlegarea misterele culturale ale unor civilizații sau comunități arhaice. Acum aveam timp pentru misterele familiei mele. Nu eram prea convinsă că scrisorile acelea chiar conțineau vreun mister și meritau păstrate.

Mă întâlnesc într-o zi cu o prietenă de la Musée de l'Homme, ca să sortăm scrierile și fotografiile lăsate moștenire muzeului de Henry Reichelen, arheolog în Peru. Vorbim de una, de alta, și ajungem, printr-o urzeală a destinului care ținea morțiș să mă întoarcă în trecut, la cel mai improbabil subiect cu putință: România. Ea îmi spune că, de ceva

timp, duminica dimineața merge să asculte corul comunității de români care frecventează capela bisericii Saint-Sulpice (crypte St. François), pusă la dispoziția Bisericii Ortodoxe Române, eu îi povestesc că am moștenit niște scrisori în românește și le caut un traducător. Prietena mea mi-o recomandă pe o solistă de origine română din corul de la Saint-Sulpice. Îmi spune că ea se ocupase de arhivarea documentelor lăsate în urmă de un scriitor român emigrat la Paris, Virgil Gheorghiu. Știam că, printr-o tradiție care pentru mine începea cu Brâncuși și Eugen Ionesco, existase totdeauna în Franța o *colonie* de români, dar habar n-aveam cine fusese Virgil Gheorghiu. Iar biserica lor nu era pe rue Jean de Beauvais? Ba da, era și este, mă lămurește amica mea, dar au fost niște discuții între ei și mulți „au migrat“ la Saint-Sulpice. Prietena mea părea bine informată, așa că m-am lăsat pe mâna ei și a traducătoarei pe care mi-o recomandă.

— Te topești de emoție ca Amélie Poulain, îmi spune, când o auzi cântând *Iubi-Te-voi*, *Doamne*, psalmul 17. O cheamă Eugénie.

Februarie 2010. E destul de frig afară și n-aș fi ieșit din casă, dar îmi fac curaj sperând că scrisorile păstrate de bunica Mathilde își vor găsi cumva dezlegarea. E pentru prima oară când, în metrou, sunt atentă la cuvintele pe care le schimbă între ei țigarii români, după ce termină de cântat la acordeon

vreo melodie de-a lui Édith Piaf învățată după ureche. Degeaba: sigur că franceza și româna sunt înrudite, dar nu mă simt capabilă să găsesc nici o potrivire de sens între cuvintele celor două limbi. Sunt mai preocupată să-mi țin poșeta strâns lipită de mine. Mă liniștesc treptat spunându-mi că, de bună seamă, țiganii vorbesc în argou și amestecă termeni românești cu cuvinte țigănești și franțuzești. Nu-mi închipui că Mathilde le-ar fi cunoscut limba și, cu atât mai puțin, că autorul scrisorilor ar fi folosit termeni golănești.

Duminica la 10 dimineața, rue Saint-Sulpice e aproape goală. Ghicesc în cafenele câțiva insomniaci care-și sorb cafeaua *pe zinc*, în picioare, la tețghea, trăgând câteva fumuri dintr-o țigară rulată pe loc în foiță subțire lipită cu scuipat, înainte să-și ridice gulerul hainei, să-și bage mâinile în buzunare și să iasă pe stradă în căutarea zilei care începe. Cât despre cei doi-trei trecători din fața mea, îmi închipui că se îndreaptă toți spre biserica de la numărul 35, și nu greșesc prea tare.

Înainte să cobor în cripta St. François, un gând ghiduș mă mână spre capela îngerilor. Simt nevoia să văd lupta lui Iacob cu îngerul pictată de Delacroix, pe care n-am mai văzut-o din studenție. Nu mai știu în ce context biblic a avut loc, dar încep să cred că Iacob se lupta și el cu un mister ivit când se aștepta mai puțin. Mă uit la încleștarea lui cu

îngerul. Peste pictura lui Delacroix se suprapune curând o scenă dintr-un film englezesc turnată chiar în locul unde mă aflu: un dansator celebru de tango, Pablo Verón, și regizoarea care ia lecții de dans, amândoi evrei, imită poziția celor două personaje din pictură, ca într-o figură de tango. Poate din scrisori reiese că Mathilde era evreică. Deci, cum „evreitatea“ se transmite pe linie maternă, și eu, și frații mei am putea descoperi că suntem evrei, rude îndepărtate ale lui Iacob. Îmi spun că ar trebui să revăd *The Tango Lesson* și mă grăbesc spre cripta St. François, unde-și țin românii slujbele duminicale, ca s-o cunosc pe traducătoare.

Eugènie e un pic mai în vârstă ca mine: se apropie de 70 de ani. A ajuns în Franța în anii '60, din Guineea, unde o trimisese statul român împreună cu soțul ei, la un schimb de experiență româno-african. A fost apoi, până la pensie, biolog și cercetător la Institutul de Cercetare a Cancerului „Gustav Roussy“ din Villejuif. De-acum încolo, în fiecare duminică, ne întâlnim la slujba ortodoxă din subsolul bisericii de pe 35 rue Saint-Sulpice. Eu îi dau două-trei scrisori, ea le traduce în timpul săptămânii și îmi aduce traducerea în duminica următoare, când îi înmânez alte două-trei și tot așa, scrisoare cu scrisoare, în ordine cronologică. Eugènie scrie de mână, cu stiloul, pe coli de hârtie. Fiecare schimb de scrisori ne apropie într-un soi de complicitate

familială. Devenim prietene. Poate că, deși sunt de-acum pensionară, fosta mea viață de antropolog mă împinge de la spate să continui să descopăr oameni noi, locuri și tradiții despre care nu știu mai nimic.

Grație scrisorilor, cunosc treptat micuța comunitate de români de la Saint-Sulpice, urmăresc ritualul liturghiei ortodoxe, practicile pomenirii morților și parastasele la care se binecuvântează alimentele, coliva și vinul, care sunt apoi împărțite celor prezenți. Mă obișnuiesc și începe să-mi placă grâul fiert dulce amestecat cu nuci și învelit în pesmet, numit colivă. Mă aflu de o viață pe urmele a tot felul de relicve și secrete de familie, pe toate continentele și în tot felul de culturi, și abia acum aflu despre cultul ortodox al morților. Care s-ar părea că are legături cu familia mea. Nu mai cred de mult în întâmplare. O fi venit vremea să-mi cunosc morții.

Schimbul meu de scrisori cu Eugènie mă și amuză. Are ceva dintr-un roman de spionaj. Două femei în vârstă vin la biserică fiecare pe drumul ei, una din sudul Parisului, cealaltă din nord, se întâlnesc periodic la intrarea în cripta St. François, își vorbesc puțin, schimbă între ele mici pachețele, apoi una din ele se îndreaptă spre cor, cealaltă spre băncile din spate, de unde se retrage discret după ce începe slujba. Am putea fi chiar eroinele unui serial de televiziune în genul *Miss Marple*. Îmi cam

Mathilde, fotografie de la începutul secolului XX.

piere umorul însă când mă gândesc cum se petreceau lucrurile în realitate pe vremea Securității comuniste, care-i urmărea pe români și acasă, și în străinătate, deci și în Franța.

Cuprins

<i>Dragă cititorule</i>	5
Nicolae și Mathilde: O iubire interzisă.	9
Constantin și Eufrosina: Tragedia familiei Poroineanu	53
<i>Sophie, mon amour</i> : Prima iubire a unui adolescent precoce	75
Neacă și Dimitri: Amor basarabean cu năbădăi	95
Frank și Lisabetta: Un spion la curtea reginei Maria	119
Giovanetta și Francesco: Misterul icoanei de la Sulina	139
Flora și Samuel: Povestea uluitoarei doamne Baker	153